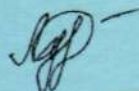

Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена
Національна Академія наук України

Гапонова Людмила Петрівна

УДК 593.13

**ЦЕНТРОХЕЛІДНІ СОНЦЕВИКИ
(CENTRONELEA CAVALIER-SMITH, 1993) КИЇВСЬКОГО
ТА ЧЕРНІГІВСЬКОГО ПОЛІССЯ**

Спеціальність 03.00.08 – зоологія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук

Київ – 2009

АНОТАЦІЯ

Гапонова Л. П. Центрохелідні сонцевики (*Centrochelea* Cavalier-Smith, 1993) Київського та Чернігівського Полісся. – Рукопис.

Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.08 – зоологія. – Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Київ, 2009.

В дисертації представлені результати першого спеціального дослідження таксономічного складу, морфології, поширення та аутоекологічних особливостей центрохелідних сонцевиків Київського та Чернігівського Полісся.

В регіоні досліджень центрохеліди представлені 3-ма родинами, 6-ма родами, 14-ма видами, із яких 2 роди і 8 видів – нові для фауни України, 3 роди і 10 видів – нові Українського Полісся. Уточнені особливості морфології зареєстрованих видів, складені нариси таксонів родового і видового рангу, диференційні діагнози видів. На основі даних СЕМ складено переопис *Acanthocystis penardi*. Представлені дані для поновлення валідності назви *A. dresscheri*. В діагнози видів включено описи цист. Для *P. pallida* циста описана вперше. На основі даних СЕМ виявлено відповідність зовнішньої оболонки цист *Ch. aculeata* і *P. pallida* перипласту їх трофічних особин.

Встановлено, що більшість видів центрохелід не приурочені до певних типів водойм за винятком ацидофільних видів, що мешкають переважно в болотах.

При дослідженні сезонної динаміки зафіксовано три піки чисельності центрохелід. Максимальне видове багатство (9 видів) припадає на серпень. За характером сезонної динаміки центрохеліди поділяються на дві групи: з двома піками чисельності (весняний і осінній); з одним піком чисельності (літній).

Взимку в досліджуваному регіоні центрохелід в активному стаді не виявлено. В зимовий період центрохеліди реєструвалися лише на стадії цисти.

Ключові слова: центрохелідні сонцєвники, морфологія, фауна, таксономія, аутоекологія, Українське Полісся.

АННОТАЦІЯ

Гапонова Л. П. Центрохелідные солнєчники (Centrohelea Cavalier-Smith, 1993) Киевского та Черниговского Полесья. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата биологических наук по специальности 03.00.08 – зоология. – Институт зоологии им. И. И. Шмальгаузена НАН Украины, Киев, 2009.

В диссертации представлены результаты первого специального исследования таксономического состава, морфологии, распространения и аутоэкологических особенностей центрохелідных солнєчников Киевского и Черниговского Полесья.

В регионе исследования центрохеліды представлены 3-ма семействами, 6-ю родами, 14-ю видами, из которых 2 рода (*Chlamydaster*, *Pterocystis*) и 8 видов – новые для фауны Украины, 3 рода (*Chlamydaster*, *Pterocystis*, *Raineriophrys*) и 10 видов – новые для Украинского Полесья. Составлены очерки таксонов центрохелід родового и видового ранга (6-и родов, 14 видов), зарегистрированных в регионе исследований, дифференциальные диагнозы видов. Для одного вида (*Acanthocystis penardi*) составлено переописание на основе данных СЭМ, для трех (*Polyplacocystis ambigua*, *P. pallida*, *Choanocystis aculeata*) – уточнены диагнозы. Представлены данные, подтверждающие валидность названия вида *A. dresscheri*. В диагнозы видов включены описания цист. Для *P. pallida* циста описана впервые. На основе данных СЭМ выявлено соответствие внешней оболочки цист *Ch. aculeata* и *P. pallida* перипласту вегетативной особи, что позволяет использовать ее строение в видовой диагностике.

Проведено исследование изменчивости чешуек перипласта *Polyplacocystis ambigua*. Для дискриминации трех типов чешуек предложено новую количественную характеристику – ширина каймы чешуйки, использование которой в сочетании с традиционными измерениями позволяет дать четкие размерные характеристики трех типов чешуек и уточнить диагноз *P. ambigua* (Гапонова, Dovgal, 2008).

Выявлено, что большинство видов центрохелід не приурочены к определенным типам водоемов, за исключением группы аэрофильных видов (*Raineriophrys echinata*, *Acanthocystis turfacea*, *A. penardi*), которые обитают преимущественно в болотах.

В сезонной динамике зафиксировано три пика численности центрохелід: весенний, летний, осенне-зимний. Максимальное видовое богатство (9 видов) отмечено в августе.

Для наиболее массовых в регионе исследования видов центрохелід выявлены два типа сезонной динамики: 1) с двумя пиками численности – весенний и осенний

(*Choanocystis aculeata*, 2) с одним пиком численности – летний (*Rainieriohryns forstesca*).

Для видов, которые встречались во все сезоны, отмечено чередование вегетативной стадии и (зимой) стадии цисты. Виды, которые сохраняют активность в течение всего года, нами не найдены. Среди 14 видов, отмеченных нами в регионе исследования, 5 видов способны образовывать цисты. Цисты центрохелид локализованы либо в детрите, к частичкам которого они прикрепляются (*Ch. aculeata*, *P. pallida*), либо в пагоне (*Acanthocystis myriospina*, *A. penardi*, *Rainieriohryns erinaceoides*).

Ключевые слова: центрохелидные солнечники, морфология, фауна, таксономия, аутоэкология, Украинское Полесье.

SUMMARY

Gaponova L. P. The centrohelid heliozoans (*Centrochelea* Cavalier-Smith, 1993) of Kyiv and the Chernigiv regions of Polissya. – Manuscript.

Thesis for a degree of the Candidate of Biological Sciences in speciality 03.00.08 – zoology. – I. I. Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2009.

The thesis is devoted to investigation on taxonomic structure, morphology, distributions and autecology of centrohelid heliozoans in Kyiv and Chernigiv regions of Ukrainian Polissya. In the investigated region the centrohelids are presented by 3 families, 6 genera and 14 species, from which 2 genus and 8 species are new for the fauna of Ukraine and 3 genera and 10 species are new for the fauna of Ukrainian Polissya. The morphological peculiarities of the registered species are specified, the descriptions of the found genera and species as for differential species diagnoses are given. On the base of the SEM data the redescription of *Acanthocystis penardi* is given. The data for renewal of species name validity in *A. dresscheri* is presented. The descriptions of cysts are included in diagnoses of the species. The cyst of *Polyplacocystis pallida* was described for the first time. Based on the SEM data a correspondence of the cyst external cover in *Ch. aculeata* and *P. pallida* to periplast of their vegetative individuals were established. It is revealed that the majority of centrohelid species are not dated for any types of water reservoirs except the acidophilous species which live preferably in bogs. Three peaks of seasonal dynamics of centrohelid quantity were registered. The maximal species richness in heliozoans was recorded in August. On the character of seasonal dynamics the centrohelid species divide on two groups: first characterized by two peaks of quantity (in spring and autumn) and second characterized by one peak (in summer). In the investigated region the centrohelids which were in an active condition were not recorded in winter. During the winter period centrohelids were registered only at stage of the cyst.

Key words: centrohelid heliozoans, morphology, fauna, taxonomy, autecology, Ukrainian Polissya.